

Ігор Дрогобицький (Ihor Drohobych'skyi)

Івано-Франківський обласний інститут
післядипломної освіти

ORCID ID: 0000-0001-8718-9544

OBLICZA WOJNY

T. 8 • NARZĘDZIA WOJNY • ŁÓDŹ 2023

ISBN 978-83-8331-314-6 • pp. 169–185

<https://doi.org/10.18778/8331-314-6.09>

ВІЙСЬКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТАКТИЧНИХ ОДИНИЦЬ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ САМООБОРОНИ ТА УПА-ЗАХІД (ДРУГА ПОЛОВИНА 1943 – ПОЧАТОК 1944 РР.). ТЕОРІЯ ТА ДІЙСНІСТЬ

Анотація. У статті аналізується один із векторів розбудови збройних структур під егідою радикального крила націоналістичної складової українського руху Опору. Акцентовується на теоретичних підвалинах та практичних особливостях процесу забезпечення військових формувань Української народної самооборони та посталою на її основі регіонального сегменту Української повстанської армії зброєю та амуніцією. Представлення означеної проблеми здійснено з оперттям на порівняння рівня військового оснащення головних мілітарних чинників суспільно-політичного життя Галичини (УНС, загони Армії Крайової, окремі частини радянського партизанського руху тощо).

Ключові слова: військо, рух Опору, Організація українських націоналістів, Українська народна самооборона, Українська повстанська армія, зброя

Друга половина 1943 р. позначилася появою і розгортанням у Галичині військових структур у вигляді Української народної самооборони (УНС). Згодом особовий склад цієї формації став основою для формування тактичних одиниць Української повстанської армії (УПА) у регіоні (УПА-Захід). Наголосимо, що відділи УНС від початку формувалися та еволюціонували під егідою представників Організації українських націоналістів (бандерівців) – ОУН (б). Слід вважати, що поява збройних структур у вигляді УНС та посталих згодом на її основі організаційних структур УПА-Захід стала намаганням керівництва ОУН (б) реагувати на виклики, спричинені як реаліями внутрішнього життя регіону, так і зовнішніми

чинниками. У таких обставинах перипетії пов'язані із забезпеченням функціонування новоутворених військових формувань були у рамках відповідальності мережі ОУН (б) у краї. В контексті останнього однією із найважливіших справ стало забезпечення особового складу УНС озброєнням, амуніцією та іншим військовим спорядженням.

Слід відзначити, що структурні одиниці підпільної мережі ОУН (б) у Галичині зобов'язувалися до збору та зберігання зброї, амуніції та військового спорядження із початку Другої світової війни (вересень 1939). На цей процес впливало багато чинників, серед яких, зокрема, проведення масштабних військових дій у регіоні. У пресових органах ОУН (б) повоєнного часу не без патетичності констатувалося, що „зброя, здобута Організацією [ОУН (б) – І.Д.] в часі відступу польської армії, а пізніше – червоної армії, дала змогу озброїти всі перші відділи УПА; з нею вони пішли на ворога, щоб дальшу зброю вже здобувати в боях”¹. При цьому функціонери ОУН (б) стверджували, що „нам доводиться боротись з кількома ворогами зразу, воюємо зброєю, видертою з рук ворога, коли наше постачання і вся наша сила тільки в нас самих”².

Подібна практика активізовувалася із входженням регіонів діяльності підпілля до фронтової та прифронтової зон. Саме тому

коли розпочався відступ німців з України, ОУН повела широку кампанію серед мас за дальше здобування зброї. (...) Зброя і боєприпаси, здобуті в цей період, не тільки дали змогу забезпечити нові відділи УПА, а також дозволили створити необхідні запаси, які, постійно поповнюючись свіжоздбованою зброєю, уможливили збройну боротьбу³.

Ще одним чинником, що впливав на процес забезпечення військовим спорядженням слід вважати репресивний тиск збоку радянського (вересень 1939 р. – червень 1941 р.), а від кінця літа та початку осені 1941 р. – нацистського окупаційних режимів. Сучасники констатували,

---

¹ А. Осипенко, *Вклад ОУН у справу творення і розбудови УПА (з нагоди п'ятих роковин існування і боротьби УПА): передрук Крайового видання, „Вісник” 1949, р. 3, ч. 3 (26), с. 9.*

² „Аркадій”, *Моральні вартості українського вояка, „Стрілецькі вісті. Орган ВШВО ІІ” 1944, р. І, ч. 15–16, [в:] Літопис УПА. Нова серія. Воєнна Округа УПА „Буг” 1943–1952. Документи і матеріали*, упоряд. В. Мороз, О. Вовк, Київ–Торонто 2009, т. 13, кн. 2, с. 446.

³ *Ibidem*, с. 9.

зокрема після хвилі арештів оунівців у другій половині 1941 р., що „підпілля поволі приходило до себе. Воно підготувало і почало проводити вишкіл з метою створити збройне поготівля. Вербували юнаків, збирали припаси харчів і зброї. Ті рухи були помітні на низах, але особливо міцні були в горах”⁴.

Натомість у контексті означеної вище тези, слід відзначити, що окупаційна влада, намагалася жорстко контролювати обіг зброї у регіоні. Це стосувалося як періоду радянської окупації (вересень 1939 – червень 1941 рр.), так і часу утвердження у краї нацистів (літо 1941 – весна 1944 рр.). Підкреслимо, що такий підхід зі сторони останніх почав проявлятися відразу ж після захоплення Галичини у першій половині літа 1941 р. Так, у меморандумі керівництва Бродівського району до Українського допомогового комітету від 16 липня 1941 р., зазначалося, що

рішенням військової місцевої команди відібрано зброю від Української міліції. Праця без зброї – надзвичайно тяжка, зокрема по селах, коли взяти до уваги обставину, що по лісах ще вештаються недобитки Червоної армії і інші озброєні бандитські ватаги, які виконували й далі виконують грабіжницькі напади на селян, або переводять розрахунки з українським національним активом⁵.

Свідченням намагання представників нацистського окупаційного режиму тотально контролювати стан поширення зброї у межах краю є окремі тогочасні відозви. У одній із них, датованій березнем 1942 р. наголошувалося, що населенню дистрикту „забороняється мати зброю. Всяку зброю, яку хто має, треба віддати (...) Хто німецькій установі дасть вказівки про укритий склад озброєння – буде особливо винагороджений”, а „хто не придержується цих розпорядків, буде покараний смертю”⁶.

⁴ В. Яшан, *Під брунатним чоботом. Німецька окупація Станиславівщини в Другій світовій війні, 1941–1944*, Торонто 1989, с. 88.

⁵ Меморандум (Броди, 16 липня 1941 р.; голова проводу Оришин, заступник голови Букса), [в:] *Літопис УПА. Нова серія. Золочівська округа ОУН: Організаційні документи, 1944–1952*, упоряд. М. РОМАНЮК, Київ–Торонто 2014, т. 24, кн. 2, с. 44.

⁶ Наказ німецького командування про введення смертної кари за будь-яку допомогу партизанам і червоноармійцям і за порушення комендантської години (10 березня 1942 р.), [в:] *Радянське Прикарпаття 1939–1959 рр. Документи й матеріали*, упоряд. Н.М. ВЛАДИКО, В.Й. ГАРАЦЬ,

Силами репресивних структур (гестапо, СД) окупаційної влади проводилися заходи із метою виявлення конспіраційних складів військового майна та зброї. Відзначмо, що вістря таких акцій спрямовувалося не тільки супроти підпільних структур націоналістичного крила українського національно-визвольного руху Опору. Розправ та арештувань зазнавали клітини польського підпілля у регіоні. Одним із прикладів може слугувати факт того, що улітку 1943 р. представники гестапо здійснили ревізію каплиці Св. Станіслава (тепер – церква Св. Пантелеймона у с. Шевченкове, Галицька ОТГ, Івано-Франківська область), причиною чого стала інформація про те, що у культовій споруді з відома польського священика зберігається зброя і амуніція. Наслідком стали арешт пароха та окремих парафіян⁷.

За таких обставин забезпечення військовим спорядженням та зброєю підпілля ОУН (б) і посталих за її ініціативою збройних структур вважалося одним із першочергових. На накопиченні одиниць озброєння та його складуванні у подальших етапах військового протистояння на Східному фронті II Світової війни, а, зокрема у першій половині 1944 р., наголошується у спогадах сучасників подій та діячів національно-визвольного руху⁸.

Загалом робота із технічного укомплектування збройних формувань національного руху Опору, представниками підпілля ОУН (б) все ж була відчутною. Характеризуючи у процесі допиту ситуацію із забезпеченням відділів УПА на Волині зброєю станом на вересень 1944 р., Євген Басюк зазначає:

На початку своєї організації УПА озброювалася зброєю покинутою частинами ЧА в Західній Україні при відступі і частково німецьким озброєнням. (...) В теперішній час у військових частинах УПА кожна рота має

Л.А. Кирилюк, М.П. Кухтар, Д.М. Месінг, Л.А. Підгайчук, М.П. Хвостін, П.М. Яцків, Ужгород 1964, с. 106–107.

⁷ К. ПАНЬКІВСЬКИЙ, *Роки німецької окупації 1941–1944*, Нью-Йорк–Париж–Сідней–Торонто 1983, с. 331.

⁸ С. СТЕБЕЛЬСЬКИЙ „Хрін”, *Крізь сміх заліза*, [в:] *Літопис УПА. Основна серія. Степан Стебельський („Хрін”), Олекса Конопаський („Острроверх”). Крізь сміх заліза (Хроніки)*, ред. П.Й. ПОТІЧНИЙ, Торонто–Львів 2000, т. 30, с. 61–62, 69, 77–78, 83, 90.

у розпорядженні до 15 кулеметів, з яких два спрощені станкові кулемети, до 30 російських і німецьких автоматів, гвинтівки, пістолети різних систем, гранати і т. д.⁹

Про рівень оснащення загонів УПА у межах Волині та Полісся можна робити опосередковані висновки на основі інформації, уміщеної у документах радянських карально-репресивних органів. При цьому слід наголосити на необхідності обережного відношення до кількості одиниць озброєння, що фіксується у джерелах такого походження, бо представники спецслужб радянського окупаційного режиму часто вдавалися до перебільшення кількості своїх трофеїв, захоплених у протистоянні із відділами УПА. У одному із документів НКВС узагальнюючого характеру зазначається, що за період із лютого по листопад 1944 р. захоплено „гармат – 32, станкових і ручних кулеметів – 2416, ПТР – 192, автоматів – 3349, гвинтівок – 15 263, мінометів – 300, пістолетів і револьверів – 1494, гранат 27 557, набоїв – 3 398 000, снарядів і мін – 31 000. Захоплено і знищено 677 складів зі зброєю, боеприпасами і продовольством”¹⁰.

У цьому контексті варто навести опис озброєння сотні „Пролом” (Військова округа (ВО) II „Буг”). У звіті від 7 травня 1944 р.

стан озброєння в сотні представляється так: 2 тяжких кулемети „Максими”. 6 легких кулеметів „Діхтярова”. 1 кулемет „Токарова”. 2 польських РКМ. 5 ППД (фінок). I і II чота узброєна в російські кріси. Пересічно припадає на кріс по 80 шт. набоїв. III чота узброєна в кріси „Мавзери”¹¹.

⁹ Витяг із протоколу допиту Басюка Є.М. (від 28–29 вересня 1944 р.), [в:] *Літопис УПА. Нова серія. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: протоколи допитів заарештованих радянськими органами державної безпеки керівників ОУН і УПА. 1944–1945*, упоряд. О. Ішук, С. Кокін, Київ–Торонто 2007, т. 9, с. 126–127.

¹⁰ Доповідна записка НКВС СРСР № 1352/б Державному комітету оборони, РНК СРСР, ЦК ВКП (б) та ЦК КП(б)У М. Хрущова від 12 грудня 1944 р., [в:] *Літопис УПА. Нова серія. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ (1943–1959)*, упоряд. А. Кентій, В. Лозицький, І. Павленко, Київ–Торонто 2002, т. 4, кн. 1, с. 301.

¹¹ *Звіт ч. 7 № 7 (сотня „Пролом”; 7 травня 1944 р.)*, [в:] *Літопис УПА. Нова серія. Воєнна Округа УПА „Буг” 1943–1952. Документи і матеріали*, упоряд. В. Мороз, О. Вовк, Київ–Торонто 2008, т. 12, кн. 1, с. 453.

Проте, все ж доводиться констатувати, що кількісний стан накопичених запасів зброї не завжди відповідав нагальним потребам. При цьому відзначмо, що рівень оснащення різнився при порівнянні як адміністративно-територіальних частин мережі ОУН (б), так і формувань УПА. Загалом ж, допоки у Галичині не функціонувало великих військових одиниць національного руху Опору, а головним споживачем зброї були учасники підпілля, складалося враження, що її чисельності не бракує. Опосередкованим прикладом може слугувати опис стану забезпечення стрілецьким озброєнням відділу особливого призначення (ВОП) Василя Андруска „Грегін”, „Різун”. У розпорядженні стрільців ВОП-у, на початках просування із меж Городенківщини (Івано-Франківська область) до лісового масиву „Чорний ліс” (околиці сучасного м. Івано-Франківська) знаходилося, бл. 11-ти гвинтівок, ручний кулемет „Дехтярова” та пістолет „Штаєр”¹².

Ситуація почала змінюватися із впровадженням у життя керівництвом ОУН (б) концепції розгортання збройної боротьби напередодні наближення лінії нацистсько-радянського фронту до кордонів краю. Іван Бутковський „Гуцул” стверджував, що:

коли на теренах, охоплених діяльністю УПА [Волинь та Полісся, в документації ОУН (б) – Північно-західні українські землі (ПЗУЗ) – І.Д.], питання зброї й амуніції, бодай у початковому періоді, не існувало, то в Галичині, зокрема в Станіславській та Дрогобицькій областях, та нестача зброї й амуніції відчувалась різко вже в перших днях. Запаси зброї й амуніції були тут у відношенні до потреб неспівмірно малі. Питання це як і ціла проблема творення наших збройних сил [УНС – І.Д.] у цих обставинах було надзвичайно складне¹³.

¹² „Чайка”, *Зі споминів ст. бул. Геніка, „Чорний ліс”. Неперіодичне видання УПА „Чорний ліс”. Дрогобицько-Станіславськ-Чернівці, 1947, р. І, ч. 1 (червень), [в:] Літопис УПА. Основна серія. „Чорний ліс”: видання команди Станіславівського тактичного відтинка УПА („Чорний ліс”), 1947–1950. Передрук підпільного журналу УПА, ред. Є. Штендера, П. Потічний, Торонто 1987, т. 3, кн. 1, с. 47.*

¹³ І. Бутковський, *Рік боротьби УНС-УПА за опанування Карпат*, [в:] *Літопис УПА. Основна серія. Карпатська група УПА „Говерля”, ред. П. СОДОЛЬ, Торонто-Львів 1992–1993, т. 19, кн. 2, с. 19–20.*

Схожу тенденцію окреслював на допитах після потраплення до радянського полону командуючий УНС Олександр Луцький „Беркут”. За його словами, слабкий рівень підготовки місцевої організаційної сітки ОУН (б) до забезпечення, зокрема зброєю, процесу розгортання збройних відділів УНС у межах сучасних Івано-Франківщини та Львівщини. Схоже окреслював стан забезпечення озброєнням структур ОУН (б) Віктор Харків „Хмара”¹⁴.

Вважаємо що креслені вище факти є підставою для того, щоб констатувати існування гострої потреби окремих відділів УНС у необхідній кількості озброєння та боєприпасів *de facto* із часу свого формування.

Опосередкованим свідченням цьому може бути ситуація, коли під час передислокації сотні УНС „Сіроманці” із меж сучасної Долинщини (Івано-Франківська область) на території, які у подальшому входили до III-ї ВО „Лисоня” (здебільшого межі сучасної Тернопільщини)

2 листопада сотня, оминаючи місто Калуш, подалася на північ і заквартирувала на опустілому лігеншафті в с. Блюдники коло м. Галича. На тому постояв до сотні „Сіроманці” прибули відпоручники штабу ВО Станиславівщини і зажадали від сотні задачі зброї, якої в цьому терені відчувався великий брак. Сотні залишено одного кулемета і кілька крісів для охорони перемаршу¹⁵.

Тільки 17 листопада 1943 р. після попереднього погодження із окружним військовиком Рогатинщини Володимиром Якубовським „Бондаренко” та повітовим військовиком Михайлом Вовком „Нечаєм” „сотня одержала доповнення озброєння, певну скількість набоїв та перейшла квартирувати до лісового табору”¹⁶, який було зведено стрільцями в ур. Золота Поляна (р-н сіл Дички та Яглуш Рогатинського р-ну, Івано-Франківщина).

---

¹⁴ Витяг із свідчень Віктора Харківа „Хмари” про діяльність у травні 1943 р. – серпні 1944 р., [в:] *Літопис УПА. Нова серія. Воєнна Округа УПА „Буг” 1943–1952. Документи і матеріали*, упоряд. В. Мороз, О. Вовк, Київ–Торонто 2009, т. 13, кн. 2, с. 863.

¹⁵ *Хроніка сотні „Сіроманців” (зрудень 1947 р.)*, [в:] *Літопис УПА. Нова серія. Воєнна Округа УПА „Буг” 1943–1952. Документи і матеріали*, упоряд. В. Мороз, О. Вовк, Київ–Торонто 2008, т. 12, кн. 1, с. 480.

¹⁶ *Ibidem*, с. 481.

Відзначмо, що зброя входила до переліку спорядження, наявність якого вимагалася від учасників, які спрямовувалися територіальними проводами ОУН (б) на проходження вишколу в структурних одиницях УНС. Так, при описі військового спорядження добровольців сотні УНС „Трембіта” окрім іншого згадувалося „кріс, або машинова пістоля”, які „мали бути в доброму стані й не менше 250 набоїв. Надобов’язково – гранати, револьвери, багнети (...) Кожний рій [із трьох в чоті – І.Д.] мав легкий кулемет «Діхтярьова» і по 2500 набоїв. Наші кріси і кулемети – радянської продукції»¹⁷.

При описі озброєння загону новобранців куреня УНС ім. Євгена Коновальця із Галицького та Жовтневого районів Станіславівської округи ОУН (б) (станом на станом на липень 1943 р.) згадується, що їхня особиста

зброя була різна: польська, австрійська, французька, німецька й російська. Вся вона лежала вже досить довгий час закопана в землі. Були (...) різного роду „штуци”, рушниці і т. п. На цілий відділ був один кулемет „Дехтярьова” з яким майже ніхто не був ознайомлений¹⁸.

Схожий стан справ мав місце і в подальшому. Так, Мирослав Сипа „Плиска” констатує, що „наприкінці грудня 1943 р. наша дев’ятка [структурний елемент конспіраційної сітки підпілля – І.Д.] отримала наказ вирушити в Карпати на військовий вишкіл. (...) На озброєнні нашої «трійки» був пістоль VIS з 18 набоями та багнет”; після фомування особового складу відділу „ми одержали кріси, набої, по 4 бойові гранати РГД”¹⁹.

¹⁷ Л. Жабич „Чорноморець”, *Сотня „Трембіта” (спомин)*, [в:] *Літопис УПА. Основна серія. Третя Подільська Воєнна Округа УПА „Лисоня”. Документи і матеріали*, ред. Є. ШТЕНДЕРА, Торонто 1989, т. 12, с. 212.

¹⁸ М. КОРЖАК „Сапер”, „Чорні Чорти” (*Спомин*), *Чорний ліс. Неперіодичне видання УПА „Чорний ліс”. Дрогобич-Станіславів-Чернівці, 1948, р. II, ч. 7–8 (10–11) (липень–серпень)*, [в:] *Літопис УПА. Основна серія. „Чорний ліс”: видання команди Станіславівського тактичного відтинка УПА („Чорний ліс”), 1947–1950. Передрук підпільного журналу УПА*, ред. Є. ШТЕНДЕРА, П. ПОТІЧНИЙ, Торонто 1979, т. 4, кн. 2, с. 70.

¹⁹ М. СИПА, *Пластунська сотня, „Пластовий шлях. Журнал Пластової Думки та інформації”* 2006, ч. 3 (147), с. 44.

У спогадах щодо постанови збройних відділів у межах ВО ІІ „Лисоня” УПА-Захід у період березня 1944 р. констатується, що „сотня була ще не досить добре озброєна. Мала кріси і кілька кулеметів”²⁰. Схожим чином охарактеризовано рівень забезпечення сотні „Бурлаки” станом на кінець 1943 р. Михайло Небола „Голка” зокрема зазначав:

Заготовлення сотні було задовільне, бо кожний новобранець мусів мати добрий одяг, зброю та інший військовий виряд. Стрільці були озброєні крісами. Підстаршини мали звичайно автомати – радянські ППД чи ППШ, або німецьке МП. Кожний рій мав мати легкого кулемета, але на початках кулеметів бракувало. Коли я прийшов до сотні, в ній був лише польський тяжкий кулемет („ЦКМ”) і 4 легкі кулемети – 2 німецькі МГ 42 і радянські „Діхтяров” та „Макаров”. Сотня тоді ще не була повна. Після переходу фронту [липень 1944 р. – І.Д.] деякі рої мали навіть по два кулемети, але тяжку зброю – „ЦКМ” і гранатомети – ми замагазинували, бо вони обтяжували маневрування відділу²¹.

У ході зіткнень із ворогом відбувалося поповнення відділів УНС, а згодом УПА – „Захід” одиницями озброєння²². Щоправда інколи вдавалося скомпонувати потреби у зброї відповідно до обставин через обмін представниками оунівської теренової сітки чи іншими тактичними одиницями ВО ІІ. У одному із документів зазначається: „тяжкі кулемети «Максима» (2) змінено в терені за «Діхтярі». 1 польський РКМ змінено із відділом «Сіроманці» за гранатомет. 1 французький кулемет змінено в терені за «Діхтяра»”²³.

²⁰ *Хроніка сотні „Холодноярці”*, [в:] *Літопис УПА. Нова серія. Воєнна Округа УПА „Лисоня”. Документи і матеріали. 1943–1952*, упоряд. С. Волянчук, Київ–Торонто 2012, т. 20, кн. 1, с. 553.

²¹ М. НЕБОЛА, „Голка”, *Лісами та ярами західного Поділля (Мої спогади з Української Повстанської Армії)*, [в:] *Літопис УПА. Основна серія. Третя Подільська Воєнна Округа УПА „Лисоня”. Документи і матеріали*, ред. Є. ШТЕНДЕРА, Торонто 1989, т. 12, с. 146.

²² *Звіт ч. 8 (сотня „Пролом”; 21 травня 1944 р.)*, [в:] *Літопис УПА. Нова серія. Воєнна Округа УПА „Буг” 1943–1952. Документи і матеріали*, упоряд. В. Мороз, О. Вовк, Київ–Торонто 2008, т. 12, кн. 1, с. 459; *Звіт ч. 11 (сотня „Пролом”; 13 серпня 1944 р.)*, [в:] *Літопис УПА. Нова серія. Воєнна Округа УПА „Буг” 1943–1952. Документи і матеріали*, упоряд. В. Мороз, О. Вовк, Київ–Торонто 2008, т. 12, кн. 1, с. 468.

²³ *Звіт ч. 10 (сотня „Пролом”; 4 липня 1944 р.)*, [в:] *Літопис УПА. Нова серія. Воєнна Округа УПА „Буг” 1943–1952. Документи і матеріали*, упоряд. В. Мороз, О. Вовк, Київ–Торонто 2008, т. 12, кн. 1, с. 464.

Припускаємо, що стан забезпечення зброєю раніше посталих відділів УНС не відрізнявся кардинально, за винятком хіба що витрат боєзапасів та забезпечення амуніцією. Адже ступінь протистояння із окупаційними чинниками та польськими збройними формуваннями у середині 1944 р. був значно вищим ніж на початках формування УНС у липні 1943 р.

Як свідчення можна навести уривок у якому йдеться про завершальний етап постання сотні УНС під командуванням Івана Козярьського „Корсака” у Сокальській окрузі Львівщини (середина березня 1944 р.) і згадується, що „в склад кожної чоти входило по 50 стрільців, озброєних переважно в советські кріси і десятизарядки. Чотові і подекуди ройові мали легку автоматичну зброю і пістолі. Гранат було мало. Набоїв на кожного стрільця припадало по 150 шт. Крім того, приділено по одному легкому кулеметові (системи „Дехтярова” або МГ) до кожного роя”²⁴.

Натомість слід відзначити, що військове забезпечення неприятеля, з яким відділам УНС доводилося вступати у зіткнення було більш ґрунтовним. Хоча окремі дослідники наголошують на „дуже скромному озброєнні” загонів Армії крайової (АК), все ж на початку 1944 р. загальна чисельність одиниць озброєння становила 53 000; з яких 33% стрілецької зброї були короткоствольними, а 6% – автоматичними; на озброєнні також було бл. 130 тис. гранат²⁵. Як приклад можна навести факт того, що у розпорядженні 2-х плутонів 19 піхотного полку АК місцями дислокації яких були Любашів і Чесанів (Любашівщина) були, наприклад, 1 кулемет, 5 автоматів, 2 автоматичні карабіни та чотири пістолети, не беручи до уваги гвинтівок; на кожного бійця припадало по дві гранати²⁶.

Констатується, що укомплектування зброєю польського підпілля сягало 30% від необхідного. Джерелами надходження стали збережені із вересня 1939 р. склади; закупівлі (зокрема у італійців та угорців, які дислокувалися у теренах діяльності підпільних структур польського національно-визвольного руху), напади на німецькі транспорти, склади

---

²⁴ *Історія сотні „Тигри” (записана на основі оповідання чот. „Срібного” і рой. „Левича”) (грудень 1949 р.), [в:] Літопис УПА. Нова серія. Воєнна Округа УПА „Буг” 1943–1952. Документи і матеріали*, упоряд. В. Мороз, О. Вовк, Київ–Торонто 2008, т. 12, кн. 1, с. 515.

²⁵ A. PACZKOWSKI, *Pół wieku dziejów Polski*, Warszawa 2007, s. 49; IDEM, *Polska na przestrzeni wieków. 1939–1989*, Warszawa 2007, s. 649.

²⁶ M. ARGASINSKI, *Konspiracja w powiecie lubaczowskim w latach 1939–1947*, Zwierzyniec–Rzeszów 2010, s. 156–157.

тощо. Функціонували також окремі майстерні (близько 15-ти) з виготовлення та ремонту зброї²⁷.

У контексті означеної тематики варто також, із метою порівняння, коротко проаналізувати стан забезпечення зброєю радянських партизанських частин. Поява останніх у Галичині датується серединою літа 1943 р. і пов'язується із входженням у межі регіону Сумського партизанського з'єднання. Характеризуючи стан військового спорядження цього формування напередодні Карпатського рейду, Григорій Базима згадував „господарських підвід, кулеметних і мінометних тачанок – 310. Кулеметів станкових і ручних 150, мінометів різних 40 (...) Гармат різних вісім. Боєприпасами і вибухівкою забезпечені повністю. В обозі є значна кількість гвинтівок і толу”²⁸ (у інших джерелах без гвинтівок та короткоствольної стрілецької зброї – 130 кулеметів, 380 автоматів, 9 гармат, 30 мінометів, 30 ПТР²⁹).

Стосовно стану спорядження радянських партизанських частин, які з 1944 р. рейдували у межах Львівщини, у звітній документації підпільної сітки ОУН (б) відзначався належний рівень забезпечення не тільки стрілецькою зброєю, а й легкою артилерією та засобами вибухівки³⁰. Для прикладу, на озброєнні бійців загонів радянського партизанського з'єднання під командуванням Михайла Наумова перед виходом у рейд на території сучасної Львівщини в січні 1944 р. налічувалося „4 гармати, 12 мінометів, 16 станкових кулеметів, 139 ручних, 7 протитанкових рушниць (...) 125 000 патронів, 400 гранат, 70 снарядів, 17 мін, 3 кілограма толу і 132 ракети”³¹.

Вважаємо, навіть такий загальний аналіз дає підстави стверджувати, що відділи УНС, попри підтримку відповідних структур підпільної мережі ОУН (б), у забезпеченні зброєю поступалися своїм основним

²⁷ W. ROSZKOWSKI (ANDRZEJ ALBERT), *Najnowsza historia Polski 1914–1993*, Warszawa 1995, s. 507–508.

²⁸ Г. БАЗИМА, *Слідами великого рейду. Спогади партизана*, Київ 1977, с. 397.

²⁹ Ковпак Сидір Артемович, [в:] *Подвигом ушлявлені. Герої Радянського Союзу – партизани і підпільники України в роки Великої Вітчизняної війни*, ред. В. НЕМ'ЯТИЙ І ІН., Київ 1978, с. 31.

³⁰ *Надзвичайний звіт. Львівщина. Радехівщина. (19 березня 1944 р.)*, [в:] *Літопис УПА. Нова серія. Воєнна Округа УПА „Буг” 1943–1952. Документи і матеріали*, упоряд. В. МОРОЗ, О. ВОВК, Київ–Торонто 2009, т. 13, кн. 2, с. 40–41.

³¹ М.І. НАУМОВ, *Західний рейд. Щоденник партизанського командира*, Київ 1969, с. 129.

противникам, зокрема частинам радянського партизанського руху. При цьому, про відносний паритет у аспекті забезпечення зброєю та військовим майном можна говорити при порівнянні частин УНС та збройних загонів польського підпілля у регіоні.

У контексті аналізу обраної теми окремо слід відзначити проблему забезпечення амуніцією. Брак набоїв стверджується авторами спогадів. У описі протистояння бійців сотні УНС „Трембіта” із загонами „щуцполіції” 26 вересня 1943 р. згадується, що вже перед початком зіткнення мав місце наказ в.о. сотенного Івана Капало „Бродяги” „стріляти тільки до виразно баченої цілі, (...) Щадити набої! Кулемети – стріляти короткими серіями!”, а „брак амуніції” став одією з причин відступу сотні з місця бою³². У описі забезпечення набоями згаданої вище сотні „Пролом” (ВО II „Буг”) станом на травень 1944 р. відзначено, що

припадає на кріс по 70 шт. набоїв. До тяжких кулеметів має сотня по 5 повних лент (1250 шт. н[абоїв]). До легких кулеметів „Діхтярова” є по три диски (123 шт. набоїв). До польських РКМ є по 7 магазинків (140 шт. набоїв). До фінок є по 2 кружки (140 шт. набоїв). Запасу амуніції нема жадного³³.

Таким чином можна констатувати відсутність, у значній частині випадків, належного забезпечення боєзапасами стрільців новостворених тактичних одиниць УНС і УПА – „Захід”. Часткове вирішення цієї проблеми уможливлявалося через захоплення ворожої амуніції під час боїв.

Для порівняння слід відзначити, що проблема із забезпеченням амуніцією була відчутною серед основних противників УНС, зокрема радянських партизанських загонів. У звітах підпілля ОУН (б) Львівської області стосовно окремих із них вказується, для прикладу, що „майже всім недостає набоїв. Наприклад здобуті фінки мають тільки по 10–15 шт.

³² Л. ЖАБИЧ, „Чорноморець”, Сотня „Трембіта” (спомин), [в:] *Літопис УПА. Основна серія. Третя Подільська Воєнна Округа УПА „Лисоня”. Документи і матеріали*, ред. Є. ШТЕНДЕРА, Торонто 1989, т. 12, с. 220, 222.

³³ *Звіт ч. 7 № 7 (сотня „Пролом”; 7 травня 1944 р.)*, [в:] *Літопис УПА. Нова серія. Воєнна Округа УПА „Буг” 1943–1952. Документи і матеріали*, упоряд. В. МОРОЗ, О. ВОВК, Київ–Торонто 2008, т. 12, кн. 1, с. 453.

набоїв”³⁴; „банда ця дуже ослаблена. В неї великий брак аmunіції. До гарматок взагалі не мають набоїв. До фінок та крісів їх є великий брак”³⁵. Така ситуація обумовлювалася великою кількістю чинників, зокрема і активністю бойових дій. Проте національно-визвольний рух Опору не мав можливостей стабільного поповнення витрат у відповідній номенклатурі військового забезпечення. Натомість потреби радянських партизанських з’єднань у аmunіції покривалися налагодженим постачанням із-за лінії фронту.

Узагальнюючи викладений матеріал, можемо виснувати, що проблема забезпечення зброєю та аmunіцією була однією із визначальних у процесі постання тактичних одиниць УНС та, згодом, УПА-Захід. Першочергово вона вирішувалася через залучення можливостей підпільної мережі у регіоні. Активністю і, відповідно, успішністю представників останньої у царині накопичення та зберігання озброєння обумовлюється неоднаковий рівень забезпечення зброєю відділів УНС у досліджуваній період. Провідники регіональних структур ОУН (б), як також і безпосередні командири збройних частин УНС та УПА-Захід у різний спосіб намагалося вирішувати проблему нестачі необхідної позиції номенклатури військового спорядження. При цьому акцент робився на здобуття зброї у безпосередньому протистоянні з противником, оснащення частин якого через об’єктивні обставини було кращим.

Відзначимо, що у складних обставинах тогочасної дійсності забезпечення зброєю, аmunіцією та супутніми матеріалами збройних частин УНС і, згодом УПА-Захід, слід вважати виявом намагання ОУН (б) розбудувати національні збройні сили. Функціонування останніх розглядалося представниками згаданого крила національно-визвольного руху Опору як невід’ємна складова процесу реалізації однієї із визначальних складових національної мети, а саме – здобуття та утвердження Української суверенної соборної держави.

---

³⁴ „Скала”, *Надзвичайний звіт ч. 3/44 (Большевицька партизанка в Равичині) Львівщина. (8 березня 1944 р.)*, [в:] *Літопис УПА. Нова серія. Воєнна Округа УПА „Буг” 1943–1952. Документи і матеріали*, упоряд. В. МОРОЗ, О. ВОВК, Київ–Торонто 2009, т. 13, кн. 2, с. 37.

³⁵ *Надзвичайний звіт. Львівщина. Радехівщина. (19 березня 1944 р.)*, [в:] *Літопис УПА. Нова серія. Воєнна Округа УПА „Буг” 1943–1952. Документи і матеріали*, упоряд. В. МОРОЗ, О. ВОВК, Київ–Торонто 2009, т. 13, кн. 2, с. 40.

BIBLIOGRAFIA • BIBLIOGRAPHY • БІБЛІОГРАФІЯ

Źródła drukowane • Printed primary sources • Оpubліковані джерела

- „Аркадій”, *Моральні вартості українського вояка, Стрілецькі вісті. Орган ВШВО ІІ*, 1944, р. І, ч. 15–16, [в:] *Літопис УПА. Нова серія. Воєнна Округа УПА „Буг” 1943–1952. Документи і матеріали*, упоряд. В. Мороз, О. Вовк, Київ–Торонто 2009, т. 13, кн. 2, с. 445–447.
- „Скала”, *Надзвичайний звіт ч. 3/44 (Большевицька партизанка в Равщині) Львівщина. (8 березня 1944 р.)*, [в:] *Літопис УПА. Нова серія. Воєнна Округа УПА „Буг” 1943–1952. Документи і матеріали*, упоряд. В. Мороз, О. Вовк, Київ–Торонто 2009, т. 13, кн. 2, с. 37–38.
- „Чайка”, *Зі споминів ст. бул. Геника, „Чорний ліс”. Неперіодичне видання УПА „Чорний ліс”. Дрогоби́ч–Станіславів–Чернівці*, 1947, р. І, ч. 1 (червень), [в:] *Літопис УПА. Основна серія. „Чорний ліс”: видання команди Станіславівського тактичного відтинка УПА („Чорний ліс”), 1947–1950. Передрук підпільного журналу УПА*, ред. Є. Штендера, П. Потічний, Торонто 1987, т. 3, кн. 1, с. 46–49.
- Витяг із протоколу допиту Басюка Є. М. (від 28–29 вересня 1944 р.)*, [в:] *Літопис УПА. Нова серія. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: протоколи допитів заарештованих радянськими органами державної безпеки керівників ОУН і УПА. 1944–1945*, упоряд. О. Іщук, С. Кокін, Київ–Торонто 2007, т. 9, с. 111–136.
- Витяг із свідчень Віктора Харківа „Хмари” про діяльність у травні 1943 р. – серпні 1944 р.*, [в:] *Літопис УПА. Нова серія. Воєнна Округа УПА „Буг” 1943–1952. Документи і матеріали*, упоряд. В. Мороз, О. Вовк, Київ–Торонто 2009, т. 13, кн. 2, с. 856–888.
- Доповідна записка НКВС СРСР № 1352/б Державному комітету оборони, РНК СРСР, ЦК ВКП (б) та ЦК КП(б)У М. Хрущова від 12 грудня 1944 р.*, [в:] *Літопис УПА. Нова серія. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ (1943–1959)*, упоряд. А. Кентій, В. Лозицький, І. Павленко, Київ–Торонто 2002, т. 4, кн. 2, с. 301–304.
- Жавич Л. „Чорноморець”, *Сотня „Трембіта” (спомин)*, [в:] *Літопис УПА. Основна серія. Третя Подільська Воєнна Округа УПА „Лисоня”. Документи і матеріали*, ред. Є. Штендера, Торонто 1989, т. 12, с. 211–220.
- Звіт ч. 10 (сотня „Пролом”; 4 липня 1944 р.)*, [в:] *Літопис УПА. Нова серія. Воєнна Округа УПА „Буг” 1943–1952. Документи і матеріали*, упоряд. В. Мороз, О. Вовк, Київ–Торонто 2008, т. 12, кн. 1, с. 463–466.

- Звіт ч. 11 (сотня „Пролом”; 13 серпня 1944 р.), [в:] Літопис УПА. Нова серія. Воєнна Округа УПА „Буг” 1943–1952. Документи і матеріали, упоряд. В. МОРОЗ, О. ВОВК, Київ–Торонто 2008, т. 12, кн. 1, с. 467–469.*
- Звіт ч. 7 № 7 (сотня „Пролом”; 7 травня 1944 р.), [в:] Літопис УПА. Нова серія. Воєнна Округа УПА „Буг” 1943–1952. Документи і матеріали, упоряд. В. МОРОЗ, О. ВОВК, Київ–Торонто 2008, т. 12, кн. 1, с. 453–456.*
- Звіт ч. 8 (сотня „Пролом”; 21 травня 1944 р.), [в:] Літопис УПА. Нова серія. Воєнна Округа УПА „Буг” 1943–1952. Документи і матеріали, упоряд. В. МОРОЗ, О. ВОВК, Київ–Торонто 2008, т. 12, кн. 1, с. 457–459.*
- Історія сотні „Тигри” (записана на основі оповідання чот. „Срібного” і рой. „Левича”) (грудень 1949 р.), [в:] Літопис УПА. Нова серія. Воєнна Округа УПА „Буг” 1943–1952. Документи і матеріали, упоряд. В. МОРОЗ, О. ВОВК, Київ–Торонто 2008, т. 12, кн. 1, с. 511–543.*
- КОРЖАК М. „Сапер”, „Чорні Чорти” (Спомин), Чорний ліс. Неперіодичне видання УПА „Чорний ліс”. Дрогобич–Станіславів–Чернівці, 1948, р. II, ч. 7–8 (10–11) (липень–серпень), [в:] Літопис УПА. Основна серія. „Чорний ліс”: видання команди Станіславівського тактичного відтинка УПА („Чорний ліс”), 1947–1950. Передрук підпільного журналу УПА, ред. Є. ШТЕНДЕРА, П. ПОТІЧНИЙ, Торонто 1979, т. 4, кн. 2, с. 68–75.
- Меморандум (Броди, 16 липня 1941 р.; голова проводу Оришин, заступник голови Букса), [в:] Літопис УПА. Нова серія. Золочівська округа ОУН: Організаційні документи. 1944–1952, упоряд. М. РОМАНЮК, Київ–Торонто 2014, т. 24, кн. 2, с. 42–44.*
- Надзвичайний звіт. Львівщина. Радехівщина. (19 березня 1944 р.), [в:] Літопис УПА. Нова серія. Воєнна Округа УПА „Буг” 1943–1952. Документи і матеріали, упоряд. В. МОРОЗ, О. ВОВК, Київ–Торонто 2009, т. 13, кн. 2, с. 40–41.*
- Наказ німецького командування про введення смертної кари за будь-яку допомогу партизанам і червоноармійцям і за порушення комендантської години (10 березня 1942 р.), [в:] Радянське Прикарпаття 1939–1959 рр. Документи й матеріали, упоряд. Н.М. ВЛАДИКО, В.І. ГАРАЦЬ, Л.А. КИРИЛЮК, М.П. КУХТАР, Д.М. МЕСІНГ, Л.А. ПІДАЙЧУК, М.П. ХВОСТИН, П.М. ЯЦКІВ, Ужгород 1964, с. 106–107.*
- НЕБОЛА М. „Голка”, Лісами та ярами західного Поділля (Мої спогади з Української Повстанської Армії), [в:] Літопис УПА. Основна серія. Третя Подільська Воєнна Округа УПА „Лисоня”. Документи і матеріали, ред. Є. ШТЕНДЕРА, Торонто 1989, т. 12, с. 141–180.
- СТЕБЕЛЬСЬКИЙ С. „Хрін”, Крізь сміх заліза, [в:] Літопис УПА. Основна серія. Степан Стебельський („Хрін”), Олекса Конопаський („Острроверх”). Крізь сміх заліза (Хроніки), ред. П.І. ПОТІЧНИЙ, Торонто–Львів 2000, т. 30, с. 59–206.
- Хроніка сотні „Сіроманців” (грудень 1947 р.), [в:] Літопис УПА. Нова серія. Воєнна Округа УПА „Буг” 1943–1952. Документи і матеріали, упоряд. В. МОРОЗ, О. ВОВК, Київ–Торонто 2008, т. 12, кн. 1, с. 457–510.*

Хроніка сотні „Холодноярці”, [в:] Літопис УПА. Нова серія. Воєнна Округа УПА „Лисоня”. Документи і матеріали. 1943–1952, упоряд. С. Воляннюк, Київ–Торонто 2012, т. 20, кн. 1, с. 552–566.

Opracowania • Secondary sources • Опрацювання

- БАЗИМА Г.Я., *Слідами великого рейду. Спогади партизана*, Київ 1977.
- БУТКОВСЬКИЙ І., *Рік боротьби УНС–УПА за опанування Карпат*, [в:] *Літопис УПА. Основна серія. Карпатська група УПА „Говерля”, ред. П. СОДОЛЬ, Торонто–Львів 1992–1993, т. 19, кн. 2, с. 19–41.*
- Ковпак Сидір Артемович, [в:] *Подвигом ушавлені. Герої Радянського Союзу – партизани і підпільники України в роки Великої Вітчизняної війни*, ред. В. НЕМ’ЯТИЙ, В. ЗАМЛИНСЬКИЙ, П. ДЕНИСЕНКО, Д. ГРИГОРОВИЧ, Київ 1978, с. 25–32.
- НАУМОВ М.І., *Західний рейд. Щоденник партизанського командира*, Київ 1969.
- ОСИПЕНКО А., *Вклад ОУН у справу творення і розбудови УПА (з нагоди п’ятих роковин існування і боротьби УПА): передрук Крайового видання, „Вісник” 1949, р. 3, ч. 3 (26), с. 8–13.*
- ПАНЬКІВСЬКИЙ К., *Роки німецької окупації 1941–1944*, Нью-Йорк–Париж–Сідней–Торонто 1983.
- СИПА М., *Пластунська сотня, „Пластовий шлях. Журнал Пластової Думки та інформації” 2006, ч. 3 (147), с. 43–45.*
- ЯШАН В., *Під брунатним чоботом. Німецька окупація Станиславівщини в Другій світовій війні, 1941–1944*, Торонто 1989, с. 284.
- ARGASIŃSKI M., *Konspiracja w powiecie lubaczowskim w latach 1939–1947*, Zwierzyniec–Rzeszów 2010.
- PACZKOWSKI A., *Pół wieku dziejów Polski*, Warszawa 2007.
- PACZKOWSKI A., *Polska na przestrzeni wieków. 1939–1989*, Warszawa 2007.
- ROSZKOWSKI W. (ALBERT ANDRZEJ), *Najnowsza historia Polski 1914–1993*, Warszawa 1995.

Ihor Drohobys'tkyy

ZAOPATRZENIE WOJSKOWE JEDNOSTEK TAKTYCZNYCH UKRAIŃSKIEJ SAMOOBRONY NARODOWEJ I UPA-ZACHÓD (DRUGA POŁOWA 1943 – POCZĄTEK 1944). TEORIA I PRAKTYKA

Streszczenie. W artykule przedstawiono stan dostaw broni i amunicji do jednostek UNS i UPA-Zachód. Scharakteryzowane zostały teoretyczne i ideologiczne podstawy tego procesu, a także zaopatrzenie w broń jednostek zbrojnych narodowego ruchu oporu. Analiza została przeprowadzona na podstawie materiałów źródłowych. Poruszono kwestie wyposażenia w broń głównych sił przeciwnych na obszarze działań w Galicji w omawianym okresie (UNS, AK, radzieckie jednostki partyzanckie).

Słowa kluczowe: Organizacja Ukraińskich Nacjonalistów, broń, Ukraińska Samoobrona Narodowa, Ukraińska Powstańcza Armia, II wojna światowa, armia

Ihor Drohobys'tkyy

MILITARY SUPPLY OF THE TACTICAL UNITS OF THE UKRAINIAN NATIONAL SELF-DEFENSE AND UPA-WEST (SECOND HALF OF 1943 – BEGINNING OF 1944). THEORY AND PRACTICE

Summary. The article will outline the state of provision of weapons and ammunition of the units of Ukrainian national self-defenses (UNS, UIA). The theoretical and ideological basis of this process will be characterized. The features of military support are described, which were determined by the actual state of deployment of the armed divisions of the national resistance movement. The analysis of the outlined topic will be carried out on the basis of a comparative approach based on relevant materials relating to the specifics of the military support of the main combatant forces of the theater of military operations in Galicia in the specified chronological period (UNS, AK, Soviet partisan units, etc.).

Keywords: organization of Ukrainian nationalists, weapons, Ukrainian national self-defense, Ukrainian insurgent army, II World War, army

